

Matkakertomus Vuokin reitin varrelta vuodelta 1919

Kainuun Sanomat julkaisi syyskesällä 1919 nimimerkki Retkeilewän seitsenosainen matkakertomussarjan *Kainuun sydänmaissa*. Retkeilewä kirjoittaa kokemuksiaan Hyrynsalmelta, Kontiomäeltä, Lentiirasta, Vuokista sekä Kuhmoniemen ja Suomussalmen kirkonkylistä. Sarjan kuudes osa *Wuokissa* ilmestyi Kainuun Sanomien numerossa 97 (2.9.1919). Kirjoittaja kuvaa ajalle tyypillisten ja suosittujen sanomalehtien matkakertomusten tapaan maaseudun luontoa ja kansan elämää iloineen, suruineen ja vaikeuksineen. Kertomuksesta paljastuu, miten vastaitseenäistyneen maan syrjäseudut elävät kehityksen murroskautta. Kirjoittajakin vaatii uusia menetelmiä maatalouden tehostamiseksi, jotta ihmisten ei tarvitsisi nähdä nälkää. Myös historiallinen tilanne rajan takana riehuvine heimosotineen käy ilmi: sotakuormat kulkevat Suomussalmen kirkolta Raatteen tietä Vienaan.

Teksissä käytetty kieli vaatii paikoin lukijalta erityistä tarkkaavaisuutta, sillä lauserakenteet, sanajärjestys ja sanasto poikkeavat useissa kohdin nykykielestä. Kirjoittaja käyttää erilaia keinoja ilmaisun elävöittämiseksi ja aikalaislukijan kiinnostuksen herättämiseksi. Alkusoinnun avulla hän luo kieleen rytmin, joka synnyttää kulkijan matkakokemuksiin tunteenomaisen, jopa runollisen vaikutelman: ”Nämä owat wiljaisen näköisiä wesiä. Kelpaisipa täällä kesäkautta kellehtiä” tai ”Wuokki waiwutti unisen matkailijan waippoihinsa”. Retkeilewä myös havainnollistaa tekstiään elollistamalla asioita. Esimerkiksi puhelinelangot puikkelehtivat vaatimattomasti ja metsäpolku on niiden ujo opas. Tai tuleva kirkko ja kansakoulu katselevat toisiaan kapean järvenselän yli, ja kirjoittaja puhuttelee niitä kuin ihmistä juhlallisesti kehottaen: ”Älkööt hämmästykö sydänmaan synkkyyttä, waan rohkeasti puhaltakoot siihen rohkaisewaa elämänuskoa!” Retkeilewä on sitä mieltä, että kirkon ja koulun tulisi olla maaseudun rahvaan tukijoita ja sivistäjiä. Kertomuksesta välittyy tietoa ja tunnelmia Kainuun salomailla sijaitsevan Vuokin elämästä ja käsityksiä siitä, miten Kainuun syrjäkylien oloja pitäisi kohentaa.

Marja Kynkäänniemi
Vienan reitti ry:n hallituksen jäsen

Kainuun sydänmaissa.

VI.

Wuokissa.

Ollaan siis Wuokissa, ja tarkemmin sanoen nyt aluksi A h o l a n talossa jota isännöi Epra Heikkinen.

Tämä on niitä Suomussalmen laitaperukoita, täältä ehkä neljän peninkulman kirkkomatka. Aseman kaukaisuudesta kai etupäässä johtuu että taloudellinen ja kulttuuriwiljelys kulkee parikymmentä vuotta aikaansa jälessä. Elämän yli lepää raskas tunnelma josta et woi wapautua. On kuin käsistänsä ja jaloistansa sidottu.

Wuokkilainen keittää terwaa ja rakentelee wiisikolmatta tynnyriä wetäwiä paltamoitansa, joilla terwa sitten solutellaan ”K a i n u u n m e r e n” minkä mainion nimityksen joku päiwä sitten eräästä vanhasta kartasta Oulujärwen kohdalla hawaitsin. Maata kynsitään waan sitä isien aitojen sisäpuolta ja heidän kojeillaan. Ulkopuolelle ei uskalleta mennä. Tämäkin Epra-isäntä ihmetteli, että se hänenkinkö suo siinä maantien warressa woisi elättää 40 lehmää? Kyllä warmaan! Sitä weto-ojaa tarwitseisi kaiwaa yhtä metriä, alkaisi waan maantieojaan sakkawesiä pudotella. Ja samanlaisia maita on toisillakin taloilla. Puuttuu wain alkutyrykkäystä. Tulisipa tänne waan joku rehti Lapuan

takajoki (?)¹, niin hän puolessa vuosikymmenessä mullistaisi koko Wuokin. Leivästä ja särpimestä se on lähdeittävä muukin wiljelys. Juurettomana ei kulttuuripuukaan kukoista.

Muuten tässä Aholassa on perin ystävällistä ja siistiä wäkeä. Aamiainen annettiin ensi luokkainen riisipuuroineen, wiilipytyistä puhumattakaan. Eikä näkynyt edes russakoitakaan, joille täällä yleensä on taattu kotieläimen koskemattomuus. – Kun suuret herrat katselewat Wuokkiansa, niin seisottakoot autonsa Aholan weräjälle ja käykööt talossa aamiaisella!

A u t i o n pihatantereella, jossa parhaaltaan on kaksi upeata terwawenettä tekeillä, kohtaan itkewän karjalattaren Mari Huowisen Kuiwajärweltä. Ja tuntuipa itkuun olewan syytäkin, kun koko joukolleen ei Mari ollut kuuteen wiikkoon saanut muuta kuin 1½ kg Jumalan wiljaa. Ja ainoa lehmäkin oli sairastunut.

Kylän harjulta laskeudutaan leppoisaa rinnettä ja alempana hyötyisän petäjikön kautta W u o k i n - p ä ä h ä n, wuokkilaisten tärkeimpään ”laiwasatamaan”. Satutaan siihen juuri markkina aikaan. Miestä on rantama mustanaan, eukkoa runsaasti joukossa ja wenettä satasetalla (?)² siinä heinälietteeseen nenästettynä³.

Siinä jaetaan siemenperunaa.

Jokamies punnitsee pussukoita ja arwoisa jakokomitea punnitsee takuita. Perin tärkeinä siinä ukkelit aprikoiwat. Pahinta on kun korkea raati kirkolla on määrännyt, että jos huonoilla takuilla annatte, saatte itse wastata. Tämä perin armoton käsky waikuttaa, että moni ukko saa tyhjin pussin lähteä yhtä tyhjälle talolleen, jossa perunapelto jää kun jääkin siemenettä. Siemen sensijaan saa mädätä rantahaminassa, jossa sen yli sataa ja paistaa, sillä kesä on hywä. Nyt se maksaisi 2 mk kg. Pian myydään 5 pennillä ja lopuksi maksetaan sille, joka mädänyksen tunkioonsa korjaisi. Niin sitä kallista sientawaraa pidettiin nälkämaassa kewäällä 1919.

Aution emännän suurusmoottori keikuttelee meidät, sattumalta keräytyneen matkakunnan, pitkin Wuokinsekää. Miina⁴ Huowinen täytyy kirwoittaa itkustansa 10-markkasella ohransiemenrahastoonsa sekä wakawalla huomautuksella, että hänen on wetistelynsä nurinaa kohtaloa vastaan, jonka me uskomme olewan suopean ihmislapselle. Pian alkaakin Miinan läikehtiä mieli kirkastua.

Nämä owat wiljaisen näköisiä wesiä. Kelpaisipa täällä kesäkautta kellehtiä. Mutta syyspimeät ja talwi-illat mahtaisiwat pitkät olla.

Ja niin saawutaan W u o k i n r a n n a l l e.

Tullaan K o w a l a a n.

Jaakko Kowalainen se siinä isännuutta pitää. On suorameininkinen, 66 wuotias luisewa ukko; tyyliltään, tarmoltaan ja mielipiteiltään täysi wuokkilainen. Kowa oli ollut taistelu nälkää vastaan. Wiisikö, kuusiko tuhatta oli sitten wiime syksyn jo pitänyt grammajauhoihin pistää, ja pari kuukautta oli wielä uutiseen. Toinen päiwitys oli poroista. Yli 2000 kilon wahingon oliwat wiime talwenakin heinissä talolle tehneet.

1 Sana on digitoidussa tekstissä vaikea hahmottaa, mutta tulkitseen sen ’takajoeksi’, vaikka asiayhteys viittaisi ihmistä tarkoitettavaan sanaan./ MKy

2 Tarkoittanee ’satamäärin’? Toistaiseksi en ole löytänyt sanalle tarkkaa merkitystä./ MKy

3 nenästää ’vetää veneen kokka maihin’ (Nykysuomen sanakirja 2, 1983, 642)

4 Kirjoittaja tarkoittaa ilmeisesti aiemmin mainitsemaansa Mari Huovista./ MKy

Illan suussa pistäyn W u o k i n k a n s a k o u l u l l a. Uttera opettajaisäntä siellä peltotilkullansa päivätyötänsä lopettelee. Miehissä sitten pistäydytään lahdelle werkon laskuun. Äänetön kesäilta waan sywentää wuokkilaistunnelmaa. Hiljaista on ja eristettyä... Kaukana kawala maailma... Niinhän sitä luulisi ja niin tuo lieneekin, waikka eihän tuota wuokkilaiset itse oikein tuntuneet uskowan.

Rehti kylpy ja tukewa illallinen, mikä näin nälkäkewäänä tuntui suorastaan herran lahjalta, lopettiwat kunnialla päiwän ohjelman. Wuokki waiwutti unisen matkailijan waippoihinsa.

Aamuwarhaisella katsellaan järwisumun werhoama tulewa kirkonpaikka. Siinä ne tulewat kansakoulun kanssa yli kapean seljän katselemaan toisiansa. Älkööt hämmästykö sydänmaan synkkyyttä, waan rohkeasti puhaltakoot siihen rohkaisewaa elämänuskoa!

Matka Wuokista Suomussalmen kirkolle wesitietä Alanteenjärwelle ja siitä porrastusta Haukiperän kautta Pappilanwaaralle on matkailun kannalta täysiarwoinen. Älköön sitä peljätkö kukaan. Minä sen sijaan tällä kertaa käytin maantietä. Sen warsi on ikäwää ja yksitoikkoista, etenkin kun sotakuormien jaloissa tie Raatteen tiehaarasta kirkolle päin oli puhki murskautunut. Wain jokunen hauska silta ja H a u k i l a n mäkitalon mehewä wainiomaisema antawat jonkun werran waihtelua. Mutta suurmaailma näkyy tännekin rynttelewän. Se on työntänyt molemmat tuntosarwensa tänne Wuokinrannoille saakka puhelinlankojen muodossa. Waatimattomasti ne puusta puuhun puikkelehtiwat Kowalaan ja Raatteeseen saakka, monella wälillä pelkkää selkosta wain kapea metsäpolku ujona oppaanaan.

Pehmeitä mullikoita ja hiekkakankaita myöten tuo pyörä waikka waiwaloisesti matkamiehen S u o m u s s a l m e n kirkonkylään. Siitä ja siitä edelleen seuraawassa.

R e t k e i l e w ä